

10. Чередниченко О. І. Український переклад: з минулого у сьогодення / О. І. Чередниченко // Літературна мова у просторі національної культури – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004. – С. 88–97.
11. Bally Ch. *Traité de stylistique française* / Charles Bally // Deuxième édition. – Premier volume. – P. : Heidelberg, 1921. – 350 p.
12. Calvet L.-J. *L'argot. Que sais-je?* – P. : PUF, 1994. – 127 p.
13. Mirosnikova M. G. Разговорный синтаксис как стилистическая особенность современной прозы [Электронный ресурс] / M. G. Mirosnikova // The Slavic and East European Language Resource Center. – Issue 2. – Winter 2002. – Режим доступа : <http://www.seelrc.org/glossos/issues/2/mirosnikova.pdf>
14. Mitura M. *L'écriture vianesque : traduction de la prose* / Magdalena Mitura. – Bern [u.a.] : Lang, 2008. – 249 p.
15. В'ян Б. Вибрані твори / Борис В'ян. – Х. : Фоліо, 1998. – 398 с.
16. Vian B. *L'herbe rouge. Roman. Les lorettes fourrées. Nouvelles* / Boris Vian. – P. : Le Livre de Poche, 1992. – 224 p.

Билас Андрей. Сниженные разговорные единицы в авторской речи романа Б. Виана «Красная трава»: переводоведческий аспект. В статье рассмотрены особенности функционирования сниженной разговорной лексики во французском художественном дискурсе. Исследованы способы и средства трансляции функциональной специфики сниженного разговорного компонента авторской речи в украинском переводе романа Б. Виана «Красная трава». Установлено, что в выборе средств воспроизведения пониженной разговорной лексики одним из основных факторов выступает функция, которую она выполняет в художественном дискурсе. Идентифицированы функции сниженного разговорного вокабуляра в художественном тексте с разделением их на функции блока сниженных разговорных единиц и специальные функции отдельных лексем. На основе анализа оригинала и украинского перевода романа Б. Виана определены пути передачи единиц сниженного разговорного компонента в языке автора на функциональном уровне с возможностью сохранения их сниженной разговорности.

Ключевые слова: сниженная разговорная лексика, функция, коллоквиализмы, перевод, воспроизведение, декомпрессия, трансформация.

Bilas Andriy. The Low Colloquialisms in the Author's Speech in the Novel «The Red Grass» by B. Vian: Translation Studies Aspect. In the article the features of functioning of the low colloquialisms in the French fiction discourse are examined. The translation ways and means of rendering the low colloquial component functional specificity in the author's speech in the Ukrainian version of B. Vian's novel «The Red Grass» are explored. It is established that the choice of the low colloquialisms rendering means is determined by one of the major factors that is the function that performs in the fiction discourse. It is established that the choice of the means of rendering low colloquialisms is determined by their function in the fiction discourse as one of the major factors. The low colloquial vocabulary functions in a literary text were identified with their division into the low colloquialisms unit functions and the special functions of separate lexemes. On the basis of the analysis of the original and the Ukrainian version of B. Vian's novel «The Red Grass» the ways of rendering the low colloquial component in the author's speech on the functional level with the possibility of preserving their colloquial marking are defined.

Key words: low colloquial vocabulary, function, colloquialisms, translation, rendering, decompression, transformation.

Стаття надійшла до редколегії
05.03.2013 р.

УДК 811.112.2'255.2:6

Оксана Ріба-Гринишин

Перекладознавчий аналіз німецьких науково-технічних текстів

Науково-технічні тексти з нафтової промисловості, у яких за допомогою фахової мови описується певне наукове чи технічне явище характеризуються складними розгорнутими реченнями з інфінітивними конструкціями та поширеними означеннями. Повнота, точність і правильність перекладу досліджуваних текстів залежить від правильного розуміння перекладачем структури речення. Переклад німецьких текстів із нафтової промисловості засобами української мови – це також точна репродукція всіх особливостей науково-технічного стилю.

Ключові слова: науково-технічний текст, переклад, фахова мова, граматичний аналіз речення, підрядні речення, інфінітивні конструкції.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап бурхливого розвитку наукової інформації потребує ґрунтовних досліджень мовних засобів, адекватних вимогам комунікації в тій чи тій галузі науки й техніки. Головними компонентами фахової комунікації виступають продуцент (письмового чи усного) фахового тексту, фаховий текст та його реципієнт [3, с. 15]. Взаємна комунікація в більшості випадків відбувається за допомогою перекладу як засобу культурного, політичного та економічного спілкування між народами. Із поширенням науково-технічної інформації зростає роль та значення науково-технічного перекладу. Не треба, однак, забувати, що мова науково-технічної літератури відрізняється від розмовної мови або мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Отже, специфіка науково-технічного перекладу визначається своїми функціональними, стилістичними і жанровими особливостями.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Особливості перекладу термів та фахових текстів зокрема досліджені в працях таких учених, як Л. С. Бархударов, В. І. Карабан, В. В. Виноградов, Г. О. Винокур, О. І. Смирницький, О. С. Ахманова, Т. Р. Кияк, Я. І. Рецкер, Н. Комісаров, М. Д. Чебурашкін та інші. Науково-технічна термінологія постійно змінюється та поповнюється у зв'язку зі швидкими темпами технічного прогресу та розробкою нових технологій і потребує ґрунтовного вивчення нових способів перекладу сучасних фахових текстів. Слід підкреслити важливу роль граматичних та стилістичних особливостей при перекладі досліджуваних текстів.

Мета статті – аналіз закономірностей та особливостей перекладу науково-технічної літератури як лінгвістичної категорії. Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання конкретного завдання: здійснити перекладознавчий аналіз особливостей передачі граматичних елементів у науково-технічному тексті на основі диференціації досліджуваних текстів за функціональними та видовими ознаками.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як наукова дисципліна науково-технічний переклад має свої методи дослідження на різних рівнях, проте не існує загальної теорії критики перекладу. Незважаючи на виникнення різних шкіл перекладу, розвиток теорії ніколи не рівнявся з розвитком критики перекладу, як стверджує А. Леґежинська, тому що не існує жодного загального, викристалізованого аналізу тексту [2]. Питання існування єдиного, суцільного аналізу перекладу можна розглядати з двох боків – із погляду історії перекладознавства та з погляду існування критики в системі дисциплін про переклад. Серед численних галузей науки про переклад можемо насамперед виділити загальну теорію перекладу, яка досліджує універсальні закономірності збереження вираженої засобами однієї мови інформації засобами іншої мови. Переклад при цьому розглядається як міжмовна комунікація, а сам процес перекладу як такий, що складається з двох основних етапів: аналізу (розуміння повідомлення) і синтезу (творення повідомлення). Положення загальної теорії перекладу конкретизують на матеріалі двох мов, які вступають між собою у контакт у процесі перекладу (наприклад, переклад із німецької мови на українську) – часткові теорії перекладу. Вони аналізують лексичні, морфологічні та синтаксичні особливості двох мов і виробляють рекомендації щодо найбільш ефективних способів перекладу текстів. З частковими теоріями перекладу взаємодіють стильові теорії перекладу, які узагальнюють практику перекладу текстів, що належать до певного функціонального стилю.

Науково-технічні тексти розрізняються передусім комунікативним задумом автора, змістом та прагматикою тексту. Проте їх об'єднує той факт, що в кожному з них досліджується певне наукове чи технічне явище, а це, у свою чергу, спонукає до якісного використання певних мовних засобів у викладі думок та ідей, описі методів та результатів дослідження з допомогою фахової мови, визначальною рисою якої є адекватне застосування науково-технічної термінології.

Німецька мова науково-технічних текстів із нафтової промисловості характеризується наявністю складних розгорнутих речень з інфінітивними конструкціями та поширеними означеннями: *Wirtschaftliche Ansammlungen von Erdöl und Erdgas können sich nur dort bilden, wo besondere geologische Verhältnisse vorliegen und wo sich Vorgänge abspielten, die zur Bildung des Erdöls und des Erdgases beitragen und die Bildung von Lagern förderten. Lange Paraffinketten begünstigen die Filmbildung, Aromaten, Naphthene und stark verzweigte Paraffine lassen, wenn sie in höheren Anteilen im Schmieröl enthalten sind, den Film leicht abreißen, wodurch die Schmierwirkung ganz wesentlich herabgesetzt wird* [4].

Із метою правильного перекладу таких текстів передусім потрібно зробити, граматичний аналіз речень, оскільки для здійснення перекладу знання граматики та способів передачі граматичних явищ

важливіше за знання термінології; відповідники термінів можна дуже швидко знайти у термінологічних словниках, тоді як пошук відповідника граматичної форми або синтаксичної конструкції може потребувати часу, якщо не знайти відповідника граматичних елементів. Таким чином, повнота, точність і правильність перекладу науково-технічних текстів залежить від того, наскільки правильно перекладач визначає і розуміє граматичні форми, синтаксичні конструкції та структуру речення. Проблеми, на які наштовхується перекладач науково-технічного тексту, пов'язані з потребою встановлення та збереження чіткої логічної послідовності речення, що часто не збігається в німецькій та українській мовах. Тематика науково-технічної літератури і завдання, які вона перед собою ставить, потребують стислості, точності і ясності стилю.

Специфіка науково-технічного перекладу зводиться також до специфіки передачі мовних та стилістичних особливостей, притаманних тим чи іншим жанрам науково-технічної літератури. Катаріна Райс вважає, що жанр тексту – це комбінація ознак (кількість яких для кожного тексту з'ясовується індивідуально) вимірів класифікацій, згрупованих за трьома семіотичними аспектами тексту (світобачення, комунікативна функція, власне структура) [3]. Знання цих особливостей допомагає перекладачеві під час створення трансляту (термін запропонований німецьким вченим Отто Каде), оскільки обмежує вибір відповідних мовних засобів при перекладі. Транслят – це текст на мові перекладу, отриманий із тексту на вихідній мові, переклад – це процес отримання трансляту.

На основі функціонального підходу до змістової характеристики текстів науково-технічної літератури вирізняють такі жанри: опис технічних приладів та агрегатів, технологій та виробничих процесів, засобів праці; патентна література; реферативні видання; рекламні матеріали; описи креслень. Тому, перекладаючи німецькі науково-технічні тексти, перекладач наштовхується на певні труднощі. По-перше, в німецькій мові є властиві лише їй граматичні явища. По-друге, мова німецької науково-технічної літератури істотно відрізняється від літературної мови тим, що вона значно ускладнена наявністю розгорнутих речень з інфінітивними групами, поширеними означеннями, а також великою кількістю значних за обсягом складних речень із багатьма вставними підрядними реченнями (всередині головного). При перекладі таких речень виникає небезпека втрати відчуття взаємозв'язку між компонентами речення, неперервності думки, часто пов'язані за змістом слова безпосередньо не співвідносяться між собою.

Мова науково-технічних текстів із нафтової промисловості є різновидом науково-технічного функціонального стилю, яким користуються в науці та у виробничо-технічній сфері. Проаналізувавши різноманітні науково-технічні тексти, ми зробили їх диференціацію за функціональними та видовими ознаками. Результати аналізу представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Класифікація науково-технічних текстів з нафтової промисловості
за граматичними особливостями**

№ з/п	Функціональне призначення	Вид літератури
1	Інформаційно-реферативна та довідкова література	Монографії, статті, реферати, анотації, довідники, словники, підручники, посібники
2	Інструктивні тексти	Інструкції, рекомендації, програми
3	Науково-ділові тексти	Стандарти, акти, патенти, ділові угоди

Прокоментуємо граматичні особливості в різновидах науково-технічних текстів. Важливою граматичною особливістю інформаційно-реферативної та довідкової літератури є логічність викладення думки, що досягається послідовним її розгортанням, наявністю доказів, уведенням точних означень, формулювань, висновків; часто вживаються розгорнуті складнопідрядні речення.

В інструктивних текстах завжди переважає змістовність, оповідь ведеться в безособовій формі. Зазвичай у таких описах наголос зроблено на принципі дії технологічного обладнання і роз'ясненні процесу. Для вираження цих характеристик тексту використовуються такі мовні можливості: безособові форми, пасивні конструкції, відсутність першої особи, застосування поширених означень замість означальних підрядних речень. У інструкціях переважають також форми наказового способу або

інші спонукальні конструкції, виклад здійснюється короткими простими реченнями, іноді супроводжується ілюстраціями.

На відбір граматичних явищ має вплив власне зміст науково-технічних текстів, у яких домінуючу роль відіграє процес, а не дійова особа, і часто оперують абстрактними поняттями.

Слід також пам'ятати, що відбір граматичних категорій для стилю наукової мови здійснюється при протиставленні двох тенденцій: 1) пошук оптимального варіанта вираження, що вдало відповідає завданням форми викладу і змісту стилю наукової мови; 2) прагнення автора до досягнення «краси» і повноти стилю, різноманітності форми вираження завдяки залученню граматичних синонімів [1, с. 20].

Переклад німецької науково-технічної літератури засобами української мови – це не тільки точна передача змісту тексту на мові оригіналу, а й репродукція усіх особливостей стилю та форми, це складний процес розумової діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Успіх науково-технічної комунікації між фахівцями різних країн залежить від точності й адекватності перекладу. В процесі перекладу німецької науково-технічної літератури важливим є вміння розпізнавати граматичні форми і конструкції, з'ясовувати правильне значення багатозначних граматичних форм і службових слів, віднаходити еквіваленти у цільовій мові, а також знати спеціальні способи перекладу форм і конструкцій, пов'язані з перебудовою речень; зберігати логічну послідовність дій під час перекладу, перекладати складні за будовою речення зі вставними підрядними реченнями. Серед напрямів подальших наукових пошуків доцільно зазначити порівняння новітніх тенденцій розвитку німецької та української фахової мови науки і техніки на лексичному та стилістичному рівнях, що є на сьогодні досить актуальним для українських перекладачів-практиків.

Джерела та література

1. Кур'янова М. О. Навчальний посібник з граматичних проблем перекладу науково-технічної літератури / М. О. Кур'янова. – К., 2005. – 64 с.
2. Legeżyńska A. *Thumacz jako drugi autor – dziś* / A. Legeżyńska // *Przekład literacki. Teoria – Historia – Współczesność* / pod red. A. Nowickiej-Jeżowej i D. Knysz-Tomaszewskiej. – Warszawa : PWN, 1997. – S. 40–50.
3. Roelcke T. *Fachsprachen* / T. Roelcke. – Berlin : Erich Schmidt Verlag GmbH, 2005. – 250 S. – (Grundlagen der Germanistik).
4. Thierfelder W. *Erdöl Quell der Vielfalt* / Wolfgang Thierfelder. – Leipzig : VEB Fachbuchverlag, 1961. – 217 s.

Риба-Гринишин Оксана. Переводоведческий анализ немецких научно-технических текстов. Научно-технические тексты по нефтяной промышленности, в которых с помощью специального языка описывается определенное научное или техническое явление, характеризуются сложными развернутыми предложениями с инфинитивными конструкциями и распространенными определениями. Полнота, точность и правильность перевода исследуемых текстов зависит от правильного понимания переводчиком структуры предложения. Перевод немецких текстов по нефтяной промышленности средствами украинского языка – это также точная репродукция всех особенностей научно-технического стиля.

Ключевые слова: научно-технический текст, перевод, профессиональный язык, грамматический анализ предложения, придаточные предложения, инфинитивные конструкции.

Riba-Hrynyshyn Oksana. Translations Analysis of German Scientific and Technical Texts. Scientific and technical texts on oil industry, in which with a help of special language certain scientific or technical phenomenon is described, are characterized by extended complex sentences with infinitive constructions and attributes. Completeness, accuracy and correctness of the translation of the texts under consideration depend on proper understanding of the sentence structure by a translator. Translation of German texts on oil industry by means of Ukrainian is also an exact reproduction of all peculiarities of the scientific style.

Key words: scientific and technical text, translation, special language, grammar analysis of the sentence, subordinate clauses, infinitive constructions.

Стаття надійшла до редколегії
14.05.2013 р.